УДК 595.78 (477)

Сучков С. І. (Україна, Мелітополь)

ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ЕКОЛОГІЇ СОВОК (NOCTUIDAE, LEPIDOPTERA) ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я

У Північно-Західному Приазов'ї інтенсивна господарська діяльність призвело до повної трансформації степових біоценозів, представлених зараз лише збіднілими залишками на схилах балок та древніх ярів. Це створило суттєві загрози для угруповань зональних організмів, які проявились у скороченні їх чисельності, зникненні деяких локалітетів і навіть видів. Особливо значних змін зазнали асоціації степових рослин та біологічно пов`язаних з ними комах, які в процесі тривалої еволюції утворили певні консорції, синузії та гільдії. Їх важливою частиною є представники родини совок (Noctuidae), які відрізняються значним таксономічним різноманіттям і здатні до помітних популяційних флуктуацій. Серед них значну частку займають степові види, які, хоча й мають обмежені ареали, відіграють важливу роль в усіх наземних екосистемах, частина з них є охоронюваними і потребують захисту. Економічно важливою групою є шкідники сільськогосподарських культур, незважаючи на те, що їх угруповання постійно контролюються виробниками рослинної продукції, багато зі сторін екології цих комах залишається маловідомими. Не дивлячись на значну вивченість фауністичного складу совок регіону, недостатньо дослідженими залишаються такі важливі аспекти їх життєдіяльності як: розподіл видового різноманіття совок за біотопами та локалітетами, відносна оцінка чисельності, вплив шкідників на сільськогосподарську діяльність, вміст рідкісних та охоронюваних видів. Такий стан питання обумовив актуальність дослідження.

Дослідження проводились у 1998-2016 рр. на 4 стаціонарах, розташованих у Запорізькій області: а) на узбережжі Азовського моря у Приазовському районі – сс. Миронівка (46°30'27.49" пів. ш., 35°36'46.67" сх. д.) та Степанівка – І (46°28'44.62" пів. ш., 35°32'42.72" сх. д.); б) серед агроценозів у Мелітопольському районі – с. Полянівка (46°44'37.14" пів. ш., 35°4'58.64" сх. д.); в) у населеному пункті – м. Мелітополь (46°53'25.91" пів. ш., 35°22'8.96" сх. д.). Окрім того науковий матеріал збирався у 23 географічних пунктах на території Запорізької (Якимівський, Бердянський, Мелітопольський, Приазовський, Розівський, Токмацький райони) та 3 пунктах Херсонської (Генічеській та Новотроїцький райони) областей. Для цього здійснювався відлов комах (n ≈ 15 тис.) із застосуванням методики приваблення на світло та на денних маршрутах з подальшим визначенням їх видової належності. Особлива увага надавалася проведенню обліків чисельності совок (кількість особин/год.) при нічних відловах.

За даними деяких авторів комплекс совок фауни України складає 696 видів, з яких 545 зареєстровано в степовій зоні. Не дивлячись на вихід в останні роки робіт з біорізноманіття совкових (Noctuoidea) Степової зони України, фауністичний кадастр совок Північно-Західного Приазов'я наразі відсутній. Враховуючи, що таксономічна структура родини совок залишається дискусійною, ми використали добре відому, хоча й застарілу класифікацією Хемпсона. Аналіз наявного матеріалу дозволив ідентифікувати 177 видів з 14 підродин: Herminiinae – 2; Rivulinae – 1; Catocalinae – 15; Euteliinae – 1; Choephorinae – 2; Acronictinae – 13; Acontiinae – 9; Plusiinae – 5; Cuculliinae – 17; Heliothinae – 8; Stirrinae – 1; Ipimorphinae – 39; Hadeninae – 36; Noctuinae – 28. Аналіз біотопічного розподілу виявлених видів показав, що: 43,5% виявлених видів є типово степовими; 36,7% космополітами, що мешкають в степових, рудеральних біотопах, а також в агроценозах; 11,9% є лісовими; 4,5% такими, що мешкають біля прісних водойм; 2,3% є складовою приморських стацій; 1,1% лучними. Оцінка відносної чисельності совок досліджуваного регіону показала що: 53,7% є звичайними; 20,3% малочисельними; 16,3% рідкісними; 4% дуже рідкісними; 4% масовими; 1,7% локально-звичайними. Масові види, що характеризуються найбільшою чисельністю, є небезпечними шкідниками сільськогосподарських культур, оскільки є супердомінатнтими політрофами агроценозів. Серед них треба особливо виділити: *Tyta luctuosa* ([Denis & Schiffermuller], 1775); *Emmelia trabealis* (Scopoli, 1763); *Autographa gamma* (Linnaeus, 1758); *Schinia scutosa* ([Denis & Schiffermuller], 1775); *Heliothis viriplaca* (Hufnagel, 1766); *Helicoverpa armigera* (Hubner, [1808]) та *Anarta trifolii* (Hufnagel, 1766).

Під час досліджень нами виявлені три види совок, внесених в Червону книгу України: *Catocala sponsa* (Linnaeus, 1767); *Cucullia argentina* (Fabricius, 1787); *Periphanes delphinii* (Linnaeus, 1758). Не дивлячись на відсутність охоронного статусу, на наш погляд, найбільш цінними і вразливими, для Північно-Західного Приазов'я є унікальні представники приморських степових стацій. Серед них під час дослідження були виявлені: *Eogena contaminei* (Eversmann, 1847); *Aedophron rhodites* (Eversmann, 1851); *Luperina taurica* (Kljutschko, 1967); *Saragossa siccanorum* (Staudinger, 1870); *Agrotis desertorum* (Boisduval, 1840). Представники цих видів траплються дуже рідко і безумовно потребують присвоєння відповідного охоронного статусу.